

Izjava o etičkim pitanjima vezanim uz kloniranje čoveka

Mogućnost da bi se kloniranjem proizveli novi članovi ljudske porodice izgledala je neverovatnom tokom niza decenija. Međutim novija dostignuća na području genetske i reproduktivne biologije pokazuju da se uskoro može razviti tehnika za kloniranje čoveka. Zbog ove mogućnosti javlja se hrišćanska odgovornost da se pozabavimo dubokim etičkim problemima vezanim uz kloniranje čoveka. Kao hrišćani koji čvrsto veruju u Božju stvaralačku i otkupiteljsku moć, adventisti prihvataju odgovornost da iznesu etička načela koja proističu iz njihove vere.

Kloniranje uključuje sve procese kojima se biljni ili životinjski svet umnožava bespolnim sredstvima i metodama koje ne obuhvataju spajanje jajeta sa spermom. Mnogi procesi u prirodi su oblici kloniranja. Na primjer, mikroorganizmi kao običan kvasac, razmnožavaju se podelom u dvije kćerke ćelije koje su klonovi roditeljske ćelije i samih sebe. Odsecanjem grančice s ružina grma ili loze i njenim odgajanjem u celovitu biljku takođe stvaramo klona prvotne biljke. Na isti način mnoge jednostavne životinje kao što su morske zvezde, mogu obnoviti cijeli organizam iz delova nekog prethodnika. Prema tome, biološko načelo kloniranja nije novo.

Nova tehnika je poznata kao *prenos jezgra somatske ćelije*. Suština ove metode je u uzimanju ćelije postojeće osobe i izmanipulisati je tako da se ponaša kao ćelija embriona. Pod odgovarajućim uslovima ćelija embriona može se umnožavati i stvoriti celu osobu. U naše vreme ovo reprogramiranje ćelije postiže se stavljanjem cele ćelije odrasle osobe u veću jajnu ćeliju iz koje je uklonjeno jezgro. Jaje upotrebjeno u ovom procesu ima ulogu inkubatora i osigurava neophodnu sredinu za reaktiviranje gena odrasle ćelije. Jaje daje potomstvu samo malu količinu genetskog materijala povezanog s njegovom citoplazmom, ali ne i njen genetski materijal jezgra kako se to događa kod polne reprodukcije. Izmenjeno jaje mora se zatim implantirati u odraslu ženu radi trudnoće.

Biolozi su ovu tehniku razvili kao sredstvo za uzgajanje domaćih životinja. Ovim načinima može se stvoriti stado koje je genetički identično izabranom pojedincu. Potencijalne koristi od takve tehnologije, uključujući stvaranje proizvoda kojima bi se lečile ljudske bolesti, izazivaju veliko zanimanje istraživača i biotehnološke industrije. Međutim, iste tehnološke mogućnosti mogu se upotrebiti za ljudsku reprodukciju i zato postavljaju ozbiljna etička pitanja.

Prvo među njima je briga o medicinskoj sigurnosti. Ako bi se sadašnja tehnika prenosa jezgra somatske ćelije upotrebila kod čoveka, jaja će biti potrebno uzeti od donatora. Većina njih bi zbog manipulisanja ćelijama tokom početnog razvoja embriona u laboratoriju propala. Druga bi nestala posle implantacije u spontanom pobačaju tokom različitih faza razvitka fetusa. U tom smislu bi osetljivost na dragocenost života embriona i fetusa bila slična osetljivosti na razvoj drugih metoda asistiranе reprodukcije, kao što je oplodnja *in vitro*. Kod dece rođene na ovakav način postojao bi povećani rizik urođenih defekata. Zasad je briga zbog mogućnosti fizičke štete koju se može nanijeti ljudskom životu u razvoju dovoljna za isključenje upotrebe ove tehnologije.

Međutim, čak i ako se postotak uspešnog kloniranja poveća i umanje medicinski rizici, još uvijek ostaje niz velikih problema. Na primer postoji li išta suštinski problematično kod stvaranja osobe koja nije nastala oplodnjom jajeta putem sperme? Potrebno je daljnje proučavanje da se reše pitanja o prirodi prokreacije u Božjem dizajnu.

Još jedan najčešće spomenut problem jeste što bi dostojanstvo i jedinstvenost klonirane osobe mogli biti izvrgnuti opasnosti. U ovaj se rizik ubraja psihološka šteta koju bi mogla

doživjeti osoba koja bi bila, kako to neki zovu, "kasnije rođeni blizanac" osobe koja je dala početnu ćeliju. Da li postojeći ljudi imaju pravo na takvu vrstu kontrole nad genetskom budućnosti nove osobe?

Takođe postoji problem da bi kloniranje čovjeka moglo potkopati porodične odnose. Moglo bi doći do smanjenja ujedinjujućih i prokreativnih funkcija ljudskih seksualnih odnosa. Na primer, u nekim slučajevima je pod znakom pitanja sumnjiv postupak upotrebe surogata za trudnoću. Upotreba donatorske ćelije osobe koja ne pripada bračnom paru može stvoriti probleme odnosa i odgovornosti.

Još jedan rizik je u tome da kloniranje može dovesti do zgodne upotrebe kloniranih osoba, s tim što se njihova vrednost procjenjuje isključivo na osnovi njihove korisnosti. Na primer, mogla bi se pojaviti iskušenje da se kloniraju osobe koje će služiti kao izvor organa za transplantaciju. Drugi su zabrinuti zbog namernog stvaranja podređenih pojedinaca kojima bi se kršila ljudska prava. Sebični i narcistički naklonjeni pojedinci mogli bi biti skloni upotrebi ovu tehnologiju da "udvoje" sebe.

Na kraju, finansijski troškovi kloniranja bili bi poveliki čak i kad bi se sproveda značajna tehnološka poboljšanja. Kad bi se kloniranje ljudi komercijaliziralo, sukobi interesa mogao bi stvoriti i rizik zlostavljanja.

Premda je ovo samo delimični popis potencijalnih rizika i zloupotreba kloniranja ljudi, trebao bi biti dovoljan da zaustavi hrišćane koji na kloniranje čoveka žele primeniti moralna načela svoje vere. No ipak je važno da nas mogućnost zloupotrebe tehnologije ne oslepi za mogućnosti zadovoljavanja istinskih ljudskih potreba.¹ Mogućnost kloniranja, premda udaljena, potiče na ovu izjavu utemeljenu na hrišćanskim načelima.

Na prenos jezgra somatske ćelije treba primeniti sljedeća etička načela, ukoliko ova tehnologija bude ikad primenjena na ljudskim bićima. Brzi napredak na ovom području zahtevaće da se s vremena na vreme, imajući u vidu nova saznanja, ova načela ponovno razmotre.

1. Zaštita ranjivog ljudskog života. Sveto pismo jasno poziva na zaštitu ljudskog života, posebno života najranjivijih (5. Mojs 10,17-19; Isa 1,16.17; Mt 25,31-46). Biološka tehnika kloniranja je etički neprihvatljiva kad god predstavlja nesrazmeran rizik štete po ljudski život.

2. Zaštita ljudskog dostojanstva. Ljudska bića su stvorena po Božjem obličju (1.Mojs 1,26.27) i time obdarena ličnim dostojanstvom koje treba poštovati i štiti (1.Mojs 9,6). Kloniranje može na više načina ugroziti ljudsko dostojanstvo pa mu stoga treba pristupiti odlučnim moralnim oprezom. Treba odbaciti bilo kakvu upotrebu ove tehnologije da potkopa ili umanj lično dostojanstvo ili slobodu ljudskih bića. Ova moralna zabrana se odnosi na svako kloniranje ljudi koje bi ljudski život cenilo prvenstveno radi njegove korisničke funkcije ili komercijalne vrednosti.

3. Ublažiti ljudske patnje. Hrišćanin je odgovoran da spreči patnje i sačuva kvalitet ljudskog života (Dj 10,38; Lk 9,2). Ako je moguće sprečiti genetsko oboljenje primenom prenosa jezgra somatske ćelije, upotreba ove tehnologije može biti u skladu s ciljem prevencije patnje koju se može izbjeći.

4. Podrška porodice. Božji idealni plan jeste da djeca odrastu u krugu ljubavi porodice uz prisutnost, sudelovanje i podršku oba roditelja (Priče 22,6; Ps 128,1-3; Ef 6,4; 1 Tim 5,8). Stoga svaka upotreba prenosa jezgra somatske ćelije kao sredstva za pomoć u čovekovo reprodukciji treba biti izvedena u okviru vernosti braku i podrške stabilnom porodičnom životu. Što se tiče drugih oblika asistiranе reprodukcije, uključenje treće strane, kao što su surogati, stvara moralne probleme koje je najbolje izbegavati.

5. Dužnost upravljanja. Načela hrišćanske upraviteljske službe (Lk 14,28; Priče 3,9) važe za sve vrste asistiranе ljudske reprodukcije uključujući mogućnost prenosa jezgra somatske ćelije, što će svakako biti jako skupo. Bračni parovi koji traže takvu pomoć trebaju uzeti u obzir troškove, vodeći računa o tome da su pozvani da budu verni upravitelji.

6. Istinitost. Iskrena komunikacija jedna je od porodičnih obaveza (Priče 12,22; Ef 4,15.25). U slučaju namere kloniranja potrebno je dobiti najtačnije moguće informacije, uključujući prirodu postupka te moguće rizike i troškove.

7. Razumjeti Božje stvaranje. Bog želi da ljudska bića napreduju u poštovanju i razumevanju onoga što je stvorio, a u to se ubraja i poznavanje ljudskog tela (Mt 6,26-29; Ps 8,4-10; 139,1-6.13-16). Zbog toga treba podsticati napore za razumevanjem bioloških struktura života putem etičkog istraživanja.

S obzirom na sadašnje stanje znanja i trenutno poboljšavanje prenosa jezgra somatske ćelije *Hrišćanske adventističke crkve* ovu tehniku kloniranja čovjeka smatra neprihvatljivom. S obzirom na našu odgovornost da ublažimo obolenja i osiguramo kvalitet ljudskog života, smatramo prihvatljivim nastavak prikladnog istraživanja na životinjama.

Rječnik

Alelomorf. Jedan od alternativnih oblika određenog gena. Svaki gen u nekom organizmu može postojati u malo drukčijim oblicima. Ove male razlike su odgovorne za neke od varijacija koje primećujemo kod različitih pojedinaca unutar prirodne populacije. Različiti alelomorfi za gene koji proizvode krvni protein hemoglobin, na primjer, djelovaće na način na koji će krvne ćelije prenositi kiseonik.

Klonovi. Dva ili više pojedinaca s identičnim genetskim materijalom. Ljudski klonovi se prirodno javljaju u obliku "identičnih blizanaca". Premda blizanci počinju život s istim genetskim materijalom, oni ipak razvijaju određene fizičke razlike (otiske prstiju, na primer). Osim toga, zahvaljujući njihovim različitim iskustvima i nezavisnim odlukama, oni postaju celovite jedinstvene osobe s različitom ličnosti. Osoba koja bi bila začeta prenosom jezgra somatske ćelije razlikovala bi se u najmanju ruku od svog "roditelja" kao prirodni blizanci.

Citoplazma. Cjelokupni sadržaj jedne ćelije, osim jezgra. Citoplazma je mesto na kojem se odigravaju mnogi važni procesi, uključujući okupljanje proteina i enzima te proizvodnja ćelijskih proizvoda. Citoplazma takođe sadrži mitohondrije, telašca koja su odgovorna za preradu hrane u proizvodnji energije potrebne za ćelijske aktivnosti.

Zametak (embrion). Rane faze razvoja oplođenog jajeta. U prenosu jezgra somatske ćelije odnosi se na rane razvojne faze jajeta bez jezgra nakon spajanja sa somatskom ćelijom.

Jaje iz kojega je izvađeno jezgro. Ovo se obično postiže ulaženjem tankom staklenom iglom u ćeliju i uklanjanjem jezgra uz praćenje procesa mikroskopom.

Sjemena ćelija. Reproductivna ćelija. Kod sisavaca i ljudi sjemene ćelije su spermatozoidi i jaja.

Trudnoća. Razdoblje koje je potrebno da se zametak od oplodjenog jajeta u maternici razvije u novorođenog potomka. Trudnoća počinje implantacijom embriona u matericu i završava rođenjem.

Jezgro. Ćelijska struktura koja sadrži genetski materijal ili gene. Jezgro je okruženo opnom koja ga odvaja od ostatka ćelije.

Ovum (množina: *ova*). Jajčana ćelija, ženska reproductivna ćelija.

Somatska ćelija. Bilo koja ćelija sisara ili čovjeka, koja se razlikuje od sjemene ćelije.

Prenos jezgra somatske ćelije. Tehnički izraz za metodu kojom je proizveden prvi životinjski klon, ovca Dolly. Premda ime navodi na misao da je upotrebljeno jezgro iz somatske ćelije, u suštini je cela somatska ćelija bila spojena s jajem iz kojeg je bilo izvađeno jezgro.

Sperma. Muška reproductivna ćelija.

Ova izjava je prihvaćena na godišnjem zasjedanju Izvršnog odbora Generalne konferencije u nedelju, 27. septembra 1998. u Ignacu Falls u Brazilu.